

BISERICA CATOLICĂ ȘI ECONOMIA SOCIALĂ

Pr. Egidiu Condac^[1]

Doctrina socială a Bisericii Catolice este un proces continuu, dar care s-a cristalizat odată cu apariția primei mari enciclice sociale *Rerum novarum* în urmă cu peste o sută douăzeci de ani, în 1891. Pentru publicul avizat, ea este îndeobște cunoscută. Dar ceea ce este mai puțin subliniat este rolul și biografia celui care a pus bazele acestei doctrine: Papa Leon al XIII-lea, care nu face decât să interpreteze un adevăr fundamental, elementar am spune, dar în mod genial, al Evangheliei. Întreaga doctrină socială este despre om și relația sa cu Dumnezeu, autoritatea supremă. Restul, este o istorie a omenirii în care rolul primordial din punct de vedere cronologic și axiologic îl are familia, persoana umană, în raport cu statul. Acesta, principiul subsidiarității, este piatra de temelie a doctrinei sociale și cheia sa de boltă, peste care se continuă acest drum în tumultoasa istorie actuală.

Biografia lui Leon al XIII-lea este ilustrativă și exemplară în același timp. Provenit dintr-o familie cu mulți copii, dar în același timp nobilă, preotul Pecci a înțeles și promovat rolul familiei, dar în același timp și responsabilitatea socială a celor proveniți din clasa socială de sus. Pe parcursul traseului care l-a dus până în scaunul de urmaș al lui Petru a avut numeroase inițiative care l-au așezat în ajutorul celor nevoiași. Un exemplu este ilustrativ. În interiorul arhidiecezei sale de Perugia a deschis filiale ale unei bănci denumite Monte di Pieta care se concentrau asupra celor cu venituri mici și oferea împrumuturi la dobânzi mici. A creat bucătării pentru prepararea supei celor săraci, administrate de călugării capucini.

[1] Director al Centrului Diecezan Caritas Iași, Ex-Președinte al Confederației Caritas România (2005-2010), str. Sărărie 134, Iași; tel.: 0232/210085; e-mail: pregidiucondac@yahoo.com

Într-o epocă frământată, ca cea contemporană și supusă dictaturii relativității, cum a caracterizat-o Benedict al XVI-lea, este important de înțeles de ce familia are un rol important în economie și în societate. Familia, ca și Biserica a fost atacată în însăși esența ei, legătura cu Dumnezeu odată cu dezvoltarea statului modern și a doctrinelor politice de stânga.

Leon al XIII-lea a fost contemporan cu acest pericol când a decis să scrie faimoasa sa enciclică. Statul asistenței sociale primise deja botezul în timpul cancelarului Bismarck. Familia era supusă la grele încercări pentru că suferea constrângeri economice, dar și datorită implicării femeii în economie pentru a putea contribui la supraviețuire. În același timp ideologia socialistă și comunistă încuraja și fundamenta principiul luptei de clasă și ataca prin metode mai insidioase, stimulând invidia celor săraci pentru averile celor bogați.

Față de aceste lucruri enciclica *Rerum novarum* trasează o linie de demarcație, clarificând lucrurile. Iată câteva direcții:

a) Preeminența familiei:„creșteți și vă înmulțiți” (Gen. 1, 28.) de aici avem familia, „societatea” casei unui om – o societate foarte mică, trebuie să admitem, darn u mai puțin o adevărată societate, și una mai veche decât orice stat. ca urmare, are drepturi și datorii distincte față de sine și care sunt independente de ale statului (Leon XIII *Rerum novarum* 12).

b) Preeminența persoanei individuale față de stat: nu este nevoie să implicăm statul. Individul precede statul și posedă, anterior formării statului, dreptul de a-și procura cele necesare satisfacerii nevoilor de trai.

c) Premisa îmbunătățirii situației celor săraci: primul și cel mai important principiu pe care cineva trebuie să îl ia în considerare dacă vrea să aline situația maselor trebuie să fie inviolabilitatea proprietății private. Aceasta fiind limpede, mergem mai departe să arătăm remediul căutat și care trebuie găsit.

d) Răspunsul așteptat de la cei bogați: Leon XIII declară„este legitim”, potrivit Sf. Toma de Aquino, „ca un om să aibă proprietate privată; și este de asemenea necesar pentru ducerea existenței sale umane. Dar

dacă se pune întrebarea: cât din această proprietate să fie folosită?” Biserica răspunde fără ezitare în cuvintele aceluiași sfânt Doctor: „omul nu trebuie să privească posesiunile sale materiale ca fiind proprii, dar comune tuturor, astfel ca să le împartă fără ezitare când alții au nevoie” (*ibid*, 22).

Această enciclopedică a avut importante ecouri în timp, dar chiar și în epoca respectivă. Ea a determinat elaborarea și fundamentarea doctrinei creștin-democrate, însușită de către partidele de această factură din Europa.

Importanța ei ne ajută să înțelegem și să „citim” criza prin care trece societatea și economia actuală. Dacă în Europa această recunoaștere a situației nu este privită cu importanța cuvenită, în America ea a devenit o temă fundamentală în politică, și în campania electorală din 2012, în condițiile în care statul desfășoară un asalt nemiștat împotriva vieții private, a familiei, a inițiativei private în economie. Iată ce declară unul dintre candidați^[1] în acest context: *Avem nevoie de familii puternice, nu doar că este bine pentru societate, dar este bine și pentru economie. Familia, căminul este sinonim cu economia, pentru că în limba greacă economie înseamnă gospodărie, cămin. Familia este prima economie. Este primul spital, este prima școală.* (Keith A. Fournier, 2012).

Doctrina socială vorbește nu doar prin magisteriul său, dar și prin vocile a mulți oameni care înțeleg să se facă ecoul acesteia în viața publică, oferind și exemplul lor personal.

Familia este matricea generatoare a societății. Acest lucru l-a fundamentat această doctrină socială începând cu *Rerum novarum*. Ceilalți papi, care au urmat, au reluat această enciclopedică, au recitit-o, au interpretat-o și au îmbogățit-o construind pe temelia sa. Slăbirea familiei, lucru care se poate vedea și în numărul mare de divorțuri în societatea occidentală, în numărul mare de „familii” monoparentale, în scăderea natalității, în promovarea agendei „gay” rezonază cu situația economiilor occidentale. Statutul asistenței sociale a cultivat dependența individului față de o autoritate „superioară” care este „capabilă” să ia

[1] Autorul cuvintelor de mai sus este Rick Santorum, tatăl a șapte copii și candidat la funcția cea mai înaltă în SUA.

decizii în locul acestuia. În același timpul simțul de discernământ al individului s-a atrofiat, iar libertatea a fost îngrădită.

Doctrina socială a Bisericii nu își propune să construiască un concept asupra teoriei economice. Ea introduce în complicata ecuație doar doi factori: pe om și pe Creatorul său. Biserica este „doar” un martor care nu dorește să fie pasiv la evenimentele care se derulează prin fața sa.

Dacă Leon al XIII-lea vedea situația disperată a familiilor în condițiile expansiunii capitalului, dar și a ideologiei de stânga, putem vedea cum în timp, primim câte un răspuns la fiecare provocare. Nevoia de a deveni concreți ne aduce fără să vrem în climatul palpabil al contemporaneității și la Enciclica *Caritas in veritate* (1999).

Pontiful actual, Benedict al XVI-lea, supune unei analize profunde și precise întregul fenomen economic și social din ultimele decenii surprinzând și dezvoltarea sectorului terțiar:

În ultimele decenii a apărut o arie vastă intermediară între cele două tipuri de întreprindere. Este formată din companii tradiționale care participă la înțelegeri de ajutor social în sprijinul țărilor subdezvoltate, fundații caritabile asociate cu companii individuale, grupuri de companii orientate către asistență socială, iar altele care fac parte din așa numita lume a „economiei civile” sau „economia comuniunii”. Aceasta nu e doar o problemă de al treilea sector, dar o nouă realitate compozită care cuprinde sferele publică și privată, una care nu exclude profitul, dar care îl consideră ca o formă de atingere a scopurilor sociale. Fie că aceste companii distribuie sau nu dividende, fie că structura lor juridică corespunde vreuneia din formele existente, aceasta e de importanță secundară față de dorința de a folosi profitul ca un mijloc pentru atingerea scopului reprezentat de o societate și o piață mai umane (...) pluralitatea formelor instituționale de afaceri înlesnesc o piață care nu doar că este mai civilizată, dar și mai competitivă. (Benedict XVI, *Caritas in veritate* 46)

O societate și o piață mai umane, iată în doar câteva cuvinte un obiectiv, aparent modest în doctrina socială a Bisericii catolice cu privire la economia socială. De fapt, dincolo de eficiență, profit, doctrina socială privește omul, cea mai importantă resursă din „inventarul” unei

afaceri, ca pe un factor care a fost neglijat sau manipulat în funcție de circumstanțe sau ideologii.

Doctrina socială a Bisericii catolice este de fapt o nouă lectură a evangheliei făcută de ochii avizați ai celor care au fost investiți cu păstrarea credinței. Aceasta nu și-a propus, așa cum nu a făcut-o nici Învățătorul său, să creeze un produs adresat pieței și gustului public. Nu a întreprins nici studii de marketing pentru a găsi o „nișă” în această piață, nici nu a consultat sondajele de opinii pentru a fi pe placul majorității. Doctrina socială, ca și conceptul de economie socială în cadrul acestei doctrine îl însoțește pe Cristos cel respins de către autosuficiența unei societăți care se încrede doar în sfera tangibilului.

«Căci am fost flămând și mi-ați dat să mănânc, am fost însetat și mi-ați dat să beau, am fost străin și m-ați primit, gol și m-ați îmbrăcat, bolnav și m-ați vizitat, am fost în închisoare și ați venit la mine». Atunci îi vor răspunde cei drepti: «Doamne, când te-am văzut flămând și te-am hrănit, sau însetat și ți-am dat să bei? Când te-am văzut străin și te-am primit, sau gol și te-am îmbrăcat? Când te-am văzut bolnav sau în închisoare și am venit la tine?» Iar regele le va spune: «Adevăr vă spun: tot ce ați făcut unuia dintre frații mei cei mai mici, mie mi-ați făcut». (Mt 25,35-40)

Bibliografie

1. Benedict al XVI-lea. 2009. *Enciclica Caritas in veritate*. Editura "Presa Bună", Iași
2. Fournier, Keith A. 2012. *Rick Santorum is Right, It Takes a Family. Now, It Will Take a President*. 4/3/2012. Disponibil la: <http://www.catholic.org/politics/story.php?id=45519>
3. Leon al XIII-lea. 1891. *Rerum novarum*. Disponibil la: http://www.vatican.va/holy_father/leo_xiii/encyclicals/documents/hf_l-xiii_enc_15051891_rerum-novarum_en.html